

6. Fleischer Wolfgang, Barz Irmhild. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Zweite Auflage.* – Tübingen: Niemeyer, 1995. – 258 s. 7. Horst Sabine. *Wortbildung in der deutschen Wirtschaftskommunikation. Linguistische Modelle und fremdsprachendidaktische Perspektiven.* – Waldsteinberg: Heidrun Popp, 1998. 8. Greiser Josef. *Lexikon der Abkürzungen, "A. Fromm", 1955.* – 271 s. 9. Guido Rings. *Zur Vermittlung von Wortbildungsstrukturen in Theorie und Praxis des Wirtschaftsdeutschen. 2.-e Auflage.* – Tübingen: Niemeyer, 1987. 10. Vieregge Werner. *Aspekte des Gebrauchs und der Einordnung von Kurz- und Kunstwörtern in der deutschen Sprache.* – Munster, 1978.

УДК – 811.111'367 625

З.Т. Магдач

Національний університет "Львівська політехніка"

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІАХРОННОГО ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (на прикладі синонімічних рядів дієслів *to like/to dislike*)

© Магдач З.Т., 2007

Розглянуто декілька напрямків діахронних досліджень у мові, а саме – походження слів, процес їх запозичення, морфологічна структура та проблеми семантики, в основу яких покладено мовні контакти.

The article deals with diachronic language investigations, such as the origin of words, the process of their borrowing, their morphological structure and the problems of semantics, all of which have at their base language contacts.

Історичні мовні зміни є характерною особливістю кожної мови світу, її невід'ємною характеристикою, що впродовж тисячоліть супроводжує усе її існування. За Ф. де Соссюром, вони є „низкою подій, які її видозмінюють” (1, с. 115). Саме ці зміни дають змогу зрозуміти склад і внутрішню структуру мовної системи, описати її функціонування, знайти пояснення тому чи іншому вживанню лексичних одиниць, прослідкувати фонетичні та морфологічні мовні зміни. Хоч зміни лексичних значень слів часто займають десятки років і більше, саме семантика слова залишається найбільш схильною до діахронних змін, а вивчення її у цьому конкретному аспекті дає можливість проілюструвати загальні тенденції розвитку мови на певному прикладі.

У цій роботі зроблено спробу на основі об'єктивних критеріїв? за даними словника NED дослідити діахронні зміни складових елементів синонімічних рядів двох дієслів з домінантами ряду *to like* та *to dislike*, проаналізувавши походження синонімів, їх морфологічну структуру та семантику. Вибір цих лексичних одиниць обумовлений, по-перше, тим, що в науковій лінгвістичній літературі існує думка, що саме семантика дієслова є гнучкою, а тому і найбагатшою, а, по-друге, на наш погляд, саме ці дієслова позначають найближчі людині емоції та відображають її внутрішній світ на основі найпростішого філософського протиставлення позитивне-негативне, і є одними з найбільш вживаних, стилістично нейтральних лексичних одиниць, а отже, від них можна відштовхуватись у дослідженні.

Для реалізації завдання аналізу кількісний склад синонімічних рядів був визначений за даними словника Webster's New Thesaurus, 1999 (за винятком сталих виразів і фразеологізмів) і включив такі лексичні одиниці:

To like: to admire, to adore, to appreciate, to care to, to choose to, to cherish, to delight, to desire, to dig, to esteem, to fancy, to enjoy, to love, to prefer, to prize, to relish, to revel in, to select, to want, to wish.

To dislike: *to abhor, to abominate, to despise, to detest, to disapprove, to disfavour, to disrelish, to hate, to keck, to loathe, to scorn, to shun.*

Походження синонімів цих рядів дієслів було проаналізоване за даними словника NED та знайшло відображення у таких таблицях.

Таблиця 1

to like

	Дієслово	Мова, з якої дієслово було запозичене	Фонетичний попередник
1	admire	ст. фр. admirer	лат. admirāri
2	adore	ст. фр. aūrer	лат. adōrāre
3	appreciate	лат. appreciāre	–
4	approve	ст. фр. approver	лат. adprobāre
5	cherish	ст. фр. chérir	–
6	care	–	прагерм. *karōjan
7	choose	–	прагерм. kuzum
8	delight	ст. фр. delitier	лат. dēlectāre
9	desire	ст. фр. desirer	лат. dēsīderāre
10	dig	ст. фр. digner	–
11	enjoy	ст. фр. enjoir або enjoier	лат. gaudēre
12	esteem	ст. фр. estimer	лат. æstimāre
13	fancy	ст. фр. fantasie	гр. fantasia
14	love	–	прагерм. lufu
15	prefer	ст. фр. préférer	лат. præfere
16	prize	ст. фр. prisier	–
17	relish	ст. фр. reles	–
18	revel	ст. фр. reveler	лат. rebellāre
19	select	лат. sēligēre	–
20	want	ст. норв. wanta або ст. фр. waant	–
21	wish	–	прагерм. *wunskjan

Таблиця 2

to dislike

	Дієслово	Мова, з якої дієслово було запозичене	Фонетичний попередник
1	abhor	лат. abhorrēre	–
2	abominate	лат. abōmināri	–
3	despise	ст. фр. despiser	лат. dēspicēre
4	detest	ст. фр. detester	лат. dētestāre
5	disapprove	ст. фр. desaprover	–
6	disfavour	dis + ст. фр. favour	лат. dis + favēre
7	disrelish	dis + ст. фр. reles	–
8	hate	–	прагерм. *hatoz-
9	keck	–	–
10	loathe	–	прагерм. *laipōjan
11	scorn	ст. фр. escarnir	ром. *scernīre
12	shun	–	?прагерм *sku-

Отже, враховуючи таблиці, бачимо, що дуже мало дієслів, а саме: 19 % з синонімічного ряду *to like* та 25 % з синонімічного ряду *to dislike* є прагерманського походження. Оскільки саме ці дієслова є найдавнішого походження і становлять ґрунт мови, її кістяк, то саме вони описують базові емоції стосовно вподобання чи невподобання предметів чи осіб. Однак в процесі свого

розвитку кожна мова збагачується запозиченнями і коли вони входять до лексики та закріплюються в ній, мова, володіючи вже множиною засобів вираження, шукає глибшого та детальнішого вираження існуючих явищ чи емоцій. Ми відповідно стикаємося з тим фактом, що лексичні одиниці, які увійшли до англійської мови на різних етапах її розвитку і були синонімічними до слів прагерманського походження, зрештою або розвинули відтінки значень, або набули розбіжностей у стилістичному вживанні. Так, наприклад, дієслово *desire* вживається в офіційній мові, тоді як *want* та *wish* належать до нейтрального реєстру. Аналогічно вживаються дієслова *abhor*, *abominate* та *hate*.

Як показує наше дослідження, більшість синонімів обох синонімічних рядів, а саме: 67 % синонімічного ряду *to like* та 50 % синонімічного ряду *to dislike* були запозичені із старофранцузької мови, що може пояснюватись тим, що в результаті норманського завоювання 1066 р. пануючою мовою на території сучасної Англії стала старофранцузька; англо-саксонська еліта, будучи витісненою норманцями, зникла, і англійська мова була редукована до спілкування лише серед людей низького соціального статусу. І хоча у XIV ст. англійська мова виграла цю боротьбу та вийшла на свій попередній рівень, вона збагатилась численними французькими запозиченнями, які твердо закріпились у мовній системі і почали функціонувати поряд зі словами прагерманського походження.

На наступній стадії аналізу буде доцільним розглянути усі ці дієслова з точки зору їх асиміляції в англійській мові. У діахронних дослідженнях термін „асиміляція” означає ті мовні зміни, яким піддаються іншомовні елементи у новій мовній системі [4, с. 16]. Лінгвісти розрізняють фонетичну та граматико-морфологічну асиміляцію. Фонетична асиміляція була характерною для запозичених англійських дієслів та саме граматико-морфологічна виявилась більш поширеною серед дієслів, що є предметом нашого розгляду. Можна прослідкувати, що кожне англійське дієслово, яке було запозичене у середні віки з французької мови та має латинське походження, пройшло відповідно і дві стадії асиміляції. Так, наприклад, лат. *admirā-ri* у французькій мові втратило своє латинське інфінітивне закінчення і отримало форму *admir-er*, а в середньоанглійській мові набуло форми *admire*, яка і збереглась до наших днів. Аналогічно можемо навести інші приклади: лат. *dēsīdērāre* => ст. фр. *desidre*, *desirre* => англ. *desir*; лат. *adōrāre* => ст. фр. *aūrer* => суч. англ. *adore* => суч. англ. *adore*; лат. *æstimāre* => ст. фр. *estimer* => суч. англ. *esteem*; та в синонімічному ряді дієслова *to dislike*: лат. *dēspicēre* => ст. фр. *despicer*, *despiser*, => суч. англ. *despise*; лат. *dētēstāre* => ст. фр. *detester* => суч. англ. *detest* тощо.

Дієслова *appreciate*, *select*, *abhor* та *abominate*, що були запозичені з латині, без мови-посередника стали повністю асимільованими лексичними одиницями, оскільки усі граматичні категорії, що існують в англійській мові, ці дієслова виражають саме морфологічними засобами англійської мови. Граматична асиміляція існувала на початковій стадії запозичення, коли латинське закінчення було відкинуте: лат. *abhorrēre* => англ. *abhor*. Цікаво, що три з чотирьох запозичених з латині дієслів були утворені не від інфінітива, а від дієприслівникової основи, саме тому вони мають літеру “t” в кінці.

Таблиця 3

	Англійське дієслово	Основа латинського дієприслівника	Латинський інфінітив
1	appreciate	appreciāt-	appreciāre
2	select	sēlect-	sēligēre
3	abominate	abomināt-	abōmināri

На окрему увагу заслуговує морфологічна структура дієслів обох рядів. Цікаво, що дієслова прагерманського походження є гомогенні за своєю морфологічною структурою, тобто не мають афіксів та складаються тільки з кореня. Це є: *care*, *choose*, *dig*, *love*, *wish*, *want*; *hate*, *loathe* *scorn*. З іншого боку, практично усі дієслова, що прийшли в англійську мову з латині, через мову-посередник чи без неї були в латині структурно подільні та утворені шляхом префіксації. Так, англійські *admire*, *adore*, *appreciate*, *approve* (відповідно лат. *admirāri*, *adōrāre*, *appreciāre*, *adprobāre*) були утворені шляхом префіксації, коли префікс *ad-* (або його фонетичний інваріант *ap-*)

зі значенням „до” був доданий до коренів латинських дієслів. Бачимо, що вже саме значення префікса несе позитивну конотацію, а отже, поняття вподобання є докорінно присутнє в самій структурі слова. Аналогічно англ. *detest*, *despise* (відповідно лат. *dētestāre*, *dēspicēre*) містять префікс *de-* з негативним значенням ”вниз” та англ. *abhor*, *abominate* (лат. *abhorrēre*, *abōmināri*) містять в структурі префікс *ab-* зі значенням „від”. Отже, у цьому випадку можемо говорити про поняття „нульового сегмента”, оскільки, увійшовши в іншу мову, сегменти *ad-*, (*ap-*), *de-*, *ab-* припинили своє афіксальне існування і стали в англійській мові нульовими [4, с. 30]. Однак є приклади і зворотного процесу. В англійських дієсловах *appreciate* та *abominate* можна виділити дієслівний суфікс *-ate* [4, с. 30]. За етимологією, це був граматичний суфікс дієприслівника, отже, він не входив до лексичної структури латинського слова. Однак, будучи адаптованим до норм англійської мови, суфікс став лексикалізований та почав функціонувати як дієслівний суфікс [4, с. 30].

Варто також зазначити, що дієслова цього типу латинського походження не є піддатливими до змін в англійській мові. Початковий структурний статус, набутий дієсловом відразу після запозичення в мову, залишається більш-менш стабільним і протягом свого функціонування.

У діяхронних дослідженнях не менш цікавим аспектом є вивчення зміни значення слова, оскільки, як відомо, з функціонуванням воно має тенденцію до видозмінювання. Трапляються навіть випадки, коли синхронне значення слова абсолютно заперечує значення його діяхронного попередника. Так, наприклад, дієслово *care*, староанглійське *carian*, прослідковується від прагерманського **karōjan* зі значенням „оплакувати, сумувати, журитися, турбуватись про щось” [5, Т.2, с. 116]. Це і було атрофоване значення слова *care* в староанглійській мові. Цікаво, що згодом воно почало вживатись в конструкції *not to care*, „не турбуватись, не звертати уваги, бути байдужим,” що породило інший відтінок значення, а саме „не заперечувати чомусь запропонованому”, що поступово приводить до поняття „бути схильним”. Тут вперше з’являється сема вподобання, яка є присутньою в сучасному значенні слова, хоч спочатку воно вживалось у цьому значенні тільки в заперечних конструкціях та питальних реченнях [5, Т.2, с. 116].

Іншим яскравим прикладом може бути дієслово *dig*, яке не зареєстроване в NED, бо є сленгом дієслова *like*. Згідно з Оксфордським словником сучасного сленгу, значення „подобатись” розвинулось поступово. Спочатку *dig* від прямого значення „копати” набуло переносне „поширено вчитись”, що перейшло до „розуміти”, а далі, очевидно, до „одобряти, любити”.

Є випадки, коли латинь вплинула на значення слова. Так, наприклад, в старофранцузькій мові до XIV ст., а відповідно і в староанглійській, дериваційний прикметник від лат. *abōmināri* мав написання *abhominable*, тобто від лат. *ab homine*, „від людини”. Ця деривація вплинула на вживання цього слова та його сучасне значення „не подобатись, ненавидіти”.

Отже, діяхронне вивчення дієслів, як і інших частин мови, можна проводити у трьох основних аспектах, – аналізуючи походження лексичних одиниць, їх семантику та зміни їх морфологічної структури в результаті асиміляції. Як бачимо з дослідження, діяхронні мовні зміни, що є характерними для мови загалом, можуть бути прослідковані і у конкретних лексичних парадигмах і мати певний ступінь вираження тих чи інших історичних процесів.

1. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с. 2. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика и синонимические средства языка. – М., 1974. – 324 с. 3. Арнольд И.В. Семантическая структура слова в современном английском языке и методика её исследования. – Л.: Просвещение, 1966. – 192 с. 4. Шумова Н.С. Формальные характеристики глаголов заимствованных из латыни в эпоху Возрождения // Межвузовский сборник. – Калинин, 1974. – С.15–32. 5. New English Dictionary On historical Principles/ed / by J.Murray. – Oxford, 1888–1933. – Vol.1–12. 6. Webster’s New Thesaurus. – Promotional sales Books, 1995.